

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ

І. В. Власенко, М. О. Чміль

БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Навчальний посібник
для працівників міліції

За загальною редакцією
професора І. К. Шаши

Харків 2012

УДК [355.58+355.271](0758)

ББК 68.69я73

В 58

Авторський колектив:

І. В. Власенко – канд. техн. наук, доц. каф. тактико-спеціальної підготовки ННІ підготовки фахівців міліції громадської безпеки

Харківського національного університету внутрішніх справ;

М. О. Чміль – канд. психол. наук, доц. каф. тактико-спеціальної підготовки ННІ підготовки фахівців міліції громадської безпеки

Харківського національного університету внутрішніх справ

Рецензенти:

М. Г. Самойлов – д-р біолог. наук, проф., зав. каф. психології та педагогіки Харківської державної академії фізичної культури;

П. М. Бортнічук – канд. техн. наук, доц. каф. трудового, екологічного та земельного права Харківського національного університету внутрішніх справ

Затверджено Вченою радою
Харківського національного університету внутрішніх справ,
протокол № 2 від 26.02.2010

Власенко І. В.

В 58 Безпека життєдіяльності : навч. посіб. для працівників міліції / І. В. Власенко, М. О. Чміль ; за заг. ред. І. К. Шаши ; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : ХНУВС, 2012. – 336 с., 8 с. іл.

ISBN 978-966-610-196-2

УДК [355.58+355.271](0758)

ББК 68.69я73

ISBN 978-966-610-196-2

© І. В. Власенко, М. О. Чміль, 2012
© Харківський національний університет внутрішніх справ, 2012

Зміст

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТРАВМАТИЗМ В ОВС	15
<i>Контрольні питання</i>	19
РОЗДІЛ 2. ГОЛОВНІ ПРОБЛЕМИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ТРАВМАТИЗМОМ	20
<i>Контрольні питання</i>	27
РОЗДІЛ 3. НЕБЕЗПЕКИ	28
3.1. НЕБЕЗПЕКИ АНТРОПОГЕННОГО ХАРАКТЕРУ.....	31
3.2. РАДІАЦІЙНА НЕБЕЗПЕКА.....	39
3.3. ХІМІЧНА НЕБЕЗПЕКА.....	47
3.4. БІОЛОГІЧНА НЕБЕЗПЕКА.....	56
3.5. НЕБЕЗПЕКИ ПРИРОДНОГО ХАРАКТЕРУ.....	63
<i>Контрольні питання</i>	68
РОЗДІЛ 4. РИЗИК ПРАЦІВНИКІВ МІЛЦІЇ	69
<i>Контрольні питання</i>	79
РОЗДІЛ 5. ЗАСОБИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ	80
5.1. ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ОРГАНІВ ДИХАННЯ.....	86
5.2. ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ШКІРИ.....	117
<i>Контрольні питання</i>	128
РОЗДІЛ 6. ЗАСОБИ КОНТРОЛЮ НЕБЕЗПЕК СЕРЕДОВИЩА	129
<i>Контрольні питання</i>	155
РОЗДІЛ 7. НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ	156
<i>Контрольні питання</i>	168
РОЗДІЛ 8. ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ МІЛЦІЇ ПІД ЧАС ДІЙ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	169
8.1. ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ МІЛЦІЇ ПІД ЧАС ПОВЕНІ.....	170
8.2. ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ МІЛЦІЇ під час СНІГОВИХ ЗАМЕТІВ.....	173
8.3. ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ МІЛЦІЇ під час ОПОВЗІВ (ЗСУВІВ).....	174
8.4. ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ МІЛЦІЇ ПІД ЧАС СИЛЬНОГО ВІТРУ.....	177
8.5. ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ МІЛЦІЇ під час РУЙНУВАННЯ БУДІВЕЛЬ.....	180
8.6. ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ МІЛЦІЇ ПІД ЧАС АВАРІЙ з ПОДАЛЬШИМ ХІМІЧНИМ ЗАБРУДНЕННЯМ.....	182

8.6.1. Техніка безпеки працівників міліції під час аварій з викидом хлору	191
8.6.2. Техніка безпеки працівників міліції під час аварій з викидом аміаку	192
8.6.3. Техніка безпеки працівників міліції у разі виявлення чадного газу	193
8.6.4. Техніка безпеки працівників міліції під час аварій з розлиттям ртуті	196
8.7. ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ МІЛІЦІЇ У ЗОНІ ЗДІЙСНЕННЯ ТЕРАКТУ	199
8.8. ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ МІЛІЦІЇ ПІД ЧАС ПОЖЕЖИ	203
8.9. ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ МІЛІЦІЇ ПІД ЧАС АВАРІЙ З РАДІАЦІЙНИМ ЗАБРУДНЕННЯМ	209
8.10. ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ МІЛІЦІЇ ПІД ЧАС ЕПІДЕМІЇ	215
<i>Контрольні питання</i>	221
РОЗДІЛ 9. ОРГАНІЗАЦІЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ЦИВІЛЬНОЇ ОБОРОНИ НА ОБ'ЄКТАХ МВС.....	222
9.1. ОРГАНІЗАЦІЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ НА ОБ'ЄКТАХ МВС	223
9.2. ОРГАНІЗАЦІЯ ЦИВІЛЬНОЇ ОБОРОНИ НА ОБ'ЄКТАХ МВС	231
9.2.1. Служби ЦО об'єкта	242
9.2.2. Система оповіщення цивільної оборони	246
9.2.3. Організація захисту від небезпек	249
9.2.4. Ліквідація наслідків аварій і катастроф на об'єктах господарювання	257
9.2.5. Чергова частина у системі цивільної оборони	258
9.2.6. Пост радіаційного та хімічного спостереження	271
9.2.7. Дії після одержання сигналів ЦО	281
9.2.8. Виконання охоронних функцій міліції під час надзвичайних ситуацій	290
9.2.9. Взаємодія органів та підрозділів ОВС з іншими підрозділами та службами інших міністерств у системі цивільної оборони	299
<i>Контрольні питання</i>	306
РОЗДІЛ 10. НАВЧАННЯ, ПІДГОТОВКА, ПЕРЕПІДГОТОВКА ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ.....	307
<i>Контрольні питання</i>	312
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	313
Додатки	322
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК	333

ВСТУП

Безпека, життя та здоров'я людини є невід'ємною частиною благополуччя кожного та держави в цілому, а також складовою частиною національної безпеки країни. У статті 3 Основного закону України сказано, що: *«Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави».* Україна докладє великих зусиль щодо забезпечення права на життя та здоров'я кожного громадянина. Цей постулат відображено й у 27 статті Основного закону: *«Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань».*

Право на особисту безпеку гарантується й особовому складу органів та підрозділів внутрішніх справ. У статті 1 Закону України «Про міліцію» сказано, що: *«Міліція в Україні – державний озброєний орган виконавчої влади, який захищає життя, здоров'я, права і свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань».* Першим з головних завдань міліції (згідно зі статтею 2 Закону України «Про міліцію») є *«забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод, законних інтересів».* Для захисту особистого життя та життя громадян, виконання спеціальних завдань працівник міліції має право використовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби і вогнепальну зброю, що відображено у розділі III «Застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї» Закону України «Про міліцію».

Професія «міліціонер» належить до найбільш небезпечних. Це твердження базується не тільки на статистичних даних, але і на нормативній базі. Згідно з Переліком робіт, де є потреба у професійному доборі, затвердженим наказом МОЗ України і Держнаглядохоронпраці від № 263/121 від 23.09.1994, роботи, виконання яких передбачає носіння вогнепальної зброї, належать

до переліку професій, де передбачено обов'язковий професійний добір. Необхідність вивчення правил безпеки і норм охорони праці в підрозділах ОВС впливає і зі специфіки службових обов'язків, зазначених у Переліку робіт з підвищеною небезпекою, затвердженому наказом Держнаглядохоронпраці України № 15 від 26.01.2005. До таких робіт належать: аварійно-рятувальні роботи, гасіння пожеж, боротьба з повеннями, робота в індивідуальних засобах захисту, охорона колективної й індивідуальної власності, об'єктів.

Криміногенна обстановка в Україні останнім часом є доволі складною, безпека громадян та різних об'єктів перебуває під загрозою, що постійно зростає. Рівень злочинності у першому півріччя 2009 р. підвищився на 6 % порівняно з відповідним періодом за 2008 р.¹ На рис. 1 показано динаміку зростання кількості зареєстрованих заяв громадян про вчинені злочини або злочини, що готуються.

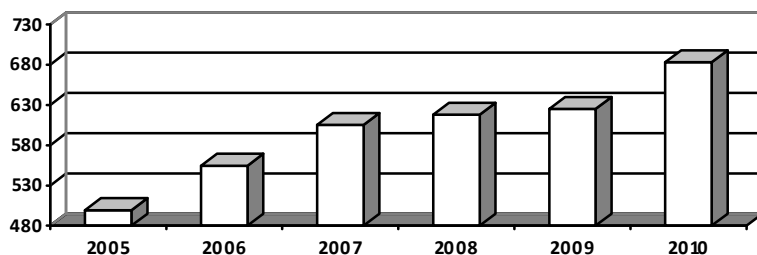

Рис. 1. Кількість зареєстрованих заяв громадян про вчинені злочини або злочини, що готуються (по роках на 10 тис. населення)

Доволі високим є показник загибелі громадян України від усіх видів злочинів. У середньому за 2005–2010 роки він становив 8414 осіб. На рис. 2 наведено статистичні дані щодо кількості громадян України, які загинули від злочинних проявів.

¹ Тут і далі наведено статистичні дані Міністерства внутрішніх справ України (див. розділ «Статистика МВС» на офіційному веб-сайті МВС (<http://mvs.gov.ua>) та статистичні дані Міністерства надзвичайних ситуацій України (див. розділ «Оперативна інформація» на офіційному інформаційному сервері МНС (<http://www.mns.gov.ua>)).

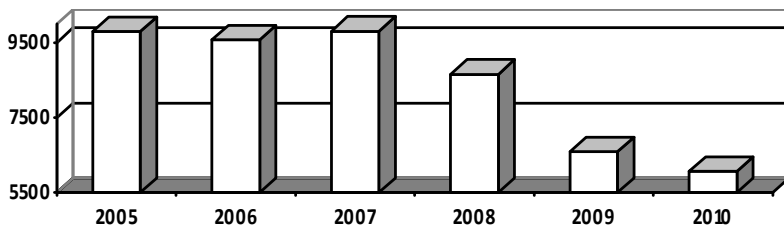

Рис. 2. Кількість громадян України, які загинули від усіх видів злочинів (по роках)

Головне завдання міліції – забезпечити правопорядок у країні, зменшити кількість правопорушень і злочинів, а також кількість постраждалих та загиблих громадян. За деякими видами злочинів загроза для безпеки громадян також залишається доволі високою (рис. 3).

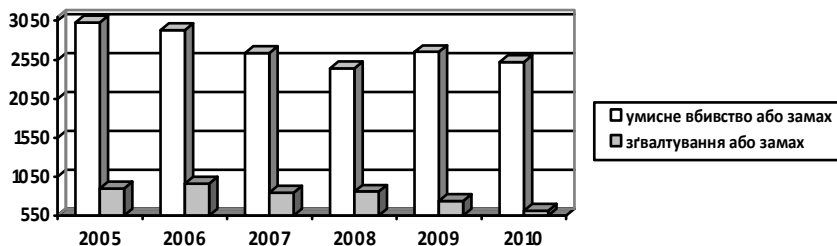

Рис. 3. Кількість громадян України, які постраждали від двох видів злочинів (по роках)

На безпеку громадян та об'єктів впливають не тільки соціальні чинники (криміногенні, соціально-політичні), а також техногенні й екологічні. Дія природних чинників, а також аварій на промисловості, в організаціях та на дорогах спричиняють навіть ще більший вплив на життєдіяльність кожної країни. Надзвичайні ситуації, надзвичайні пригоди, екстремальні ситуації, нещасні випадки призводять до збільшення кількості загиблих та травмованих людей. Державний комітет статистики України² вказує на незадовільний стан щодо загибелі громадян України у побутових обставинах через зовнішні причини. Так, наприклад, у 2006 р. зареєстровано 63 тис. смертей від зовнішніх причин у побуті, і серед усіх перше місце посідає напад із нанесенням тілес-

² Див.: статистичні дані Державного комітету статистики України на офіційному веб-сайті Держкомстату (<http://www.ukrstat.gov.ua>), розділ «Соціально-економічне становище України».

них ушкоджень (20,8 %), друге – самогубства (15,9 %), третє – нещасні випадки, пов'язані із транспортними засобами (15,4 %), четверте – отруєння алкоголем 12,8 %. Для порівняння, у 2008 році зареєстровано 61377 смертей від зовнішніх причин, серед усіх перше місце посідають нещасні випадки, пов'язані із транспортними засобами (15,65 %), друге – навмисні самоушкодження (15,4 %), третє – випадкові отруєння та дії алкоголю (14 %), четверте – напад із нанесенням тілесних ушкоджень (6,2 %). Кількісні та якісні показники такої статистики залишаються без суттєвих змін. У 2010 році було зареєстровано 43347 смертей від зовнішніх причин, значимість складових майже не змінилася.

Якщо розглядати в цьому аспекті тільки один вид надзвичайних подій – дорожньо-транспортні пригоди (ДТП), то за останні роки в Україні склалася неприваблива картина. На рис. 4 показано динаміку загибелі людей у ДТП за період з 2000 по 2007 р. За цей час кількість загиблих на дорогах збільшилася на 82,85 %, що породжує закономірне обурення громадян України. Кількість ДТП з 2005 по 2007 р. збільшилася на 33,4 % і в 2007 р. перевищила 62000 пригод, а кількість потерпілих у ДТП за цей самий період збільшилася на 37,5 % і в 2007 р. перевищила 77000 осіб. Після 2007 року кількість ДТП та кількість загиблих в них зменшується. Порівняно з 2007 р. у 2010 р. загинуло в 2 рази менше людей.

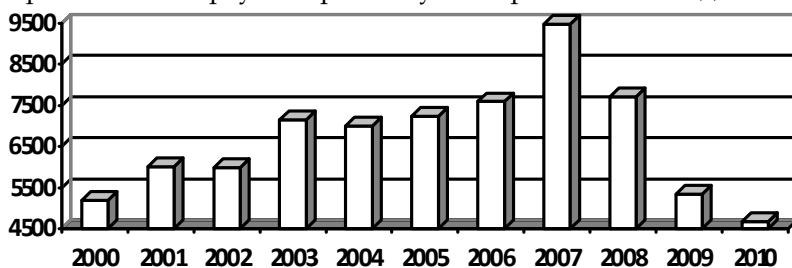

Рис. 4. Кількість загиблих у ДТП в Україні (по роках)

Транспортні засоби були завжди чинником підвищеної небезпеки для людей, але з їх модернізацією, збільшенням потужності та швидкості кількість трагедій на дорогах почала стрімко зростати. Зростання кількості ДТП в першу чергу залежить від збільшення кількості транспортних засобів на дорогах. Така розповсюдженість травматизму на дорогах не є унікальною для нашої держави, оскільки в багатьох державах світу рівень небезпеки для здоров'я та життя людей на дорогах є так само доволі високим (табл. 1).

Таблиця 1

**Кількість осіб, які загинули у ДТП в державах світу у 2005 р.,
на 100 тис. населення**

Показник	Росія	Україна	США	Австралія	Китай	Японія
Кількість осіб, які загинули у ДТП	23,7	15,26	14,69	8,16	7,56	5,39

Важливою реалією нашого часу є також глобальна екологічна криза. Але на тлі політичної та економічної ситуації, яка склалася в Україні, проблема стосунків з природним оточенням відкладається в побутовій свідомості на задній план. Найбільшу увагу привертають такі аспекти загострення екологічної ситуації, як погіршення якості життя через забруднення довкілля і наслідки антропогенних катастроф, перш за все – аварії на ЧАЕС. Від цієї проблеми, певно, ми позбавимось ще не скоро, міне чимало десятиліть, а, можливо, і століття, коли ми почнемо згадувати про неї як про історичний факт із життя України. Тому для українського суспільства проблема формування екологічної свідомості є нагальною, і протягом найближчих десятиліть вона має стати найважливішим чинником його розвитку. Недосконала структура господарства України десятиліттями формувалася без урахування об'єктивних потреб населення й екологічних можливостей її конкретних територій. Морально застаріле і фізично зношене устаткування обумовило збільшення використання енергії, води, інших ресурсів територій і практично неконтрольовані викиди забруднюючих речовин в усі компоненти природи. Таким чином, на сьогодні для країни стан виробництва, який фактично склався, є головним чинником, що формує рівень техногенно-екологічної безпеки.

Дані про надзвичайні ситуації (НС) в Україні реєструються з 1992 р. Діяльність Міністерства надзвичайних ситуацій, створеного наприкінці 1996 р., спрямована на систематизацію, констатацію й аналіз надзвичайних ситуацій і надання невідкладної допомоги у разі їх виникнення. Зараз спостерігається зниження кількості НС (2006 рік – 364, 2007 – 368, 2008 – 311, 2009 – 264, 2010 – 254). За період з 1997 р. до кінця 2000 р. в різних НС в країні загинуло близько 50 тис. чоловік, з них у 2000 р. - понад 11 тис. За цей період зареєстровано близько 6,4 тис. НС, у т.ч. понад 2000 –

техногенного характеру і майже 1000 – природного характеру. Матеріальні збитки від дій НС складають 3,1 млрд грн, з них: 2,9 млрд грн (93 %) – збитки від природних НС і 0,2 млрд грн (7 %) – від техногенних НС.

Аналіз надзвичайних ситуацій природного характеру в Україні з 1997 по 2010 рр. показує, що починаючи з 1998 р. їх кількість зменшилася, проте після 2004 р. знову почала зростати (порівняно з 2004 р.: у 2005 – на 29 %, 2006 – на 37 % й у 2007 – на 52 %), при чому збільшення кількості надзвичайних ситуацій у 2005–2006 рр. відбулося за рахунок НС геологічного характеру, а у 2007 р. – за рахунок великої кількості пожеж (рис. 5). У середньому за період з 1997 по 2010 рр. в Україні склалася 143 НС природного характеру. У 2010 р. кількість надзвичайних ситуацій державного рівня у порівнянні з минулими роками зростає (у 2009 році – 2 НС, у 2010 р. – 5).

Розмір матеріальних збитків в Україні внаслідок надзвичайних ситуацій не має кореляції з кількістю надзвичайних ситуацій. Так, зменшення кількості надзвичайних ситуацій з 2000 р. не призвело до зменшення втрат від цих подій, навпаки, спостерігалось суттєве їх збільшення.

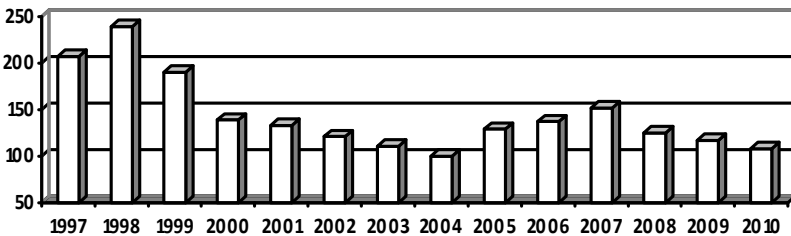

Рис. 5. Кількість надзвичайних ситуацій природного характеру в Україні (по роках)

Наявність в Україні розвиненої промисловості, надвисока її концентрація, колосальні промислові комплекси, зазвичай потенційно небезпечні, розвинена система транспортних комунікацій, у т. ч. нафто-, газо- і продуктопроводів, велика кількість енергетичних об'єктів, використання у виробництвах значної кількості потенційно небезпечних речовин збільшує ймовірність виникнення техногенних надзвичайних ситуацій, що загрожують природному навколишньому середовищу і людині. Розподіл над-

звичайних ситуацій техногенного характеру за видами за період 1997–2000 років наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Надзвичайні ситуації техногенного характеру в Україні

Вид надзвичайних ситуацій	Кількість НС	Види				Загинуло людей	Постраждало людей
		Загальнодержавний	Регіональний	Місцевий	Об'єктовий		
Пожежі, вибухи	655	10	14	232	389	711	697
Аварії з викидом шкідливих речовин	51			11	40	6	66
Наявність у навколишньому середовищі шкідливих речовин з перевищенням ГДК	44	1		13	30		2
Аварії з викидом радіоактивних речовин	2			1	1		2
Аварії на очисних спорудах	5			3	2	3	
Гідродинамічні аварії	3			2	1	1	

Унаслідок надзвичайної ситуації природного чи техногенного характеру (а загалом будь-якого походження) може сформуватися надзвичайний екологічний стан, коли проживання населення на певній території або стає однозначно неможливим (як це сталося після аварії на Чорнобильській АЕС), або потребує обмежень.

Сукупність засобів та заходів щодо забезпечення нормально життя та діяльності у звичайних побутових та надзвичайних ситуаціях необхідно розглядати з урахуванням усіх небезпек для життя та здоров'я людей, а також для безпеки об'єктів. Це є головним завданням дисципліни «Безпека життєдіяльності».

Безпека життєдіяльності – це наука, яка вивчає теоретичні основи забезпечення захисту життя і здоров'я людини під час її взаємодії з навколишнім середовищем. При цьому під навколишнім середовищем розуміється весь комплекс процесів і явищ, які відбуваються незалежно від людини в побутовій, виробничій та інших сферах її діяльності або існування.

Мета вивчення дисципліни – забезпечити слухачів, студентів та курсантів знаннями, що відповідають сучасним вимогам, про загальні закономірності виникнення і розвитку небезпек, надзвичайних ситуацій, насамперед техногенного характеру, та їх властивості, а також сформулювати в них необхідні для подальшої практичної діяльності спеціаліста вміння і навички щодо їх запобігання і ліквідації, захисту людей та навколишнього середовища.

Завданням БЖД є розробка методів прогнозування, вивчення та ідентифікації шкідливих чинників, їх впливу на людину і довкілля. Курс БЖД покликаний:

- сприяти усвідомленню, що в центрі уваги повинна перебувати людина як головна цінність суспільства, та виховувати в людині гуманне, свідоме ставлення до питань особистої безпеки та безпеки оточуючих в усіх сферах відносин;
- виробляти навички з ідентифікації небезпечних та шкідливих чинників і створення сприятливих умов життєдіяльності людей на певній території;
- тримати на контролі проектування нової техніки і технологічних процесів згідно із сучасними вимогами екології та з урахуванням стійкості господарських об'єктів і технічних систем;
- навчити прогнозувати можливу обстановку й ухвалювати грамотні рішення в умовах надзвичайних ситуацій щодо захисту населення та персоналу об'єктів від можливих негативних наслідків;
- забезпечити якісне засвоєння нового стереотипу поведінки людини з метою виживання в нових природних та антропогенних умовах.

Безпека життєдіяльності базується на досягненнях таких дисциплін, як інженерна психологія, фізіологія людини, охорона праці, екологія, ергономіка, економіка тощо. З давніх часів до сьогодення людина прагнула забезпечити свою безпеку. З розвитком промисловості це почало вимагати спеціальних знань. БЖД є особливо актуальною зараз, у добу науково-технічного прогресу.

Вона покликана відігравати важливу роль у стабілізації людського суспільства.

Об'єктами вивчення безпеки життєдіяльності є людина і чинники навколишнього середовища, які на неї впливають.

Предметом вивчення безпеки життєдіяльності є фізичні, хімічні і психологічні основи впливу на людину шкідливих і небезпечних чинників, а також методи захисту від них.

Метою безпеки життєдіяльності є виявлення системи головних закономірностей і принципів безпечної взаємодії людини з навколишнім середовищем.

Ця мета досягається вирішенням чотирьох взаємозалежних завдань:

1. *Прогнозування* небезпек, оцінка ризику. Вирішення цього завдання дозволяє заздалегідь виявляти можливі небезпеки, оцінювати ймовірність і результати їх впливу.

2. *Ідентифікація* небезпек, тобто розпізнавання шкідливих і небезпечних чинників, причин і умов, які впливають на безпеку людини, а також визначення їх кількісних і якісних характеристик, просторового і часового положення.

3. *Захист* від небезпек. Вирішення цього завдання полягає у виявленні принципів, розробці методів і способів захисту людини від небезпек.

4. *Ліквідація* негативних наслідків з метою відновлення безпечних умов життєдіяльності людини. Вирішення цього завдання передбачає вивчення і розробку методів і засобів нейтралізації шкідливих впливів і реабілітації організму людини і навколишнього середовища.

Для вирішення цих чотирьох завдань безпека життєдіяльності використовує досягнення і методи дослідження багатьох наук, які і є науковою основою безпеки життєдіяльності. Специфічні службові обов'язки працівників органів внутрішніх справ, їх здатність до забезпечення безпеки громадян та об'єктів, відповідальність за реалізацію основних прав та свобод громадян підвищують необхідність виконання ними завдань БЖД.

Для вирішення цих завдань фахівець ОВС зобов'язаний знати:

- основні законодавчі акти, накази МВС, правила і рекомендації у сфері безпеки життєдіяльності;
- перелік небезпечних та шкідливих чинників;

- правила техніки безпеки;
- провідні напрямки і способи підвищення рівня безпеки та профілактики травматизму в підрозділах ОВС.

Для вирішення цих завдань фахівець ОВС зобов'язаний уміти:

- ідентифікувати шкідливі і небезпечні чинники;
- робити оцінку обстановки;
- користуватися і контролювати дотримання підлеглими правил техніки безпеки;
- користуватися засобами пожежогасіння;
- попереджати вибухи та пожежі;
- визначати ступінь ризику під час виконання службових обов'язків;
- організовувати інструктажі і навчання підлеглих безпечним прийомам діяльності;
- забезпечувати зберігання, застосування і правильну експлуатацію індивідуальних і колективних засобів захисту;
- правильно діяти в надзвичайних та екстремальних ситуаціях;
- організовувати порятунок людей і ліквідацію наслідків аварій, катастроф та інших надзвичайних ситуацій;
- надавати першу медичну допомогу.

Навчальне видання

Авторський колектив:
Власенко Ігор Володимирович
Чміль Михайло Олексійович

БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Навчальний посібник
для працівників міліції

Редагування: *М. В. Цветкова-Верніченко, П. О. Білоус*
Комп'ютерне верстання: *С. В. Гончарук, П. О. Білоус*

Формат 60x84/16. Ум.-друк.арк. 19,6. Обл.-вид.арк. 14,94.
Тираж 370 пр. Зам. № 2010-13.

Видавець і виготовлювач –
Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. 50-річчя СРСР, 27, м. Харків, 61080
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.